

Djuren och människan – om den moderna biologin och dess världsbild

Lars Johan Erkell (red.)

Studentlitteratur

Recension av Torgny Nordin

Det senaste årets uppmärksamhet kring Charles Darwin har främst handlat om den framgångsrike naturforskarens person, samt inte minst, evolutionslärans betydelse för den moderna biologins framväxt.

Ett nog så intressant sidospår är receptionshistorien, alltså hur Darwins tankar togs emot av samtiden. Tvärtom vad man möjligen kunde tro var det inte bland kollegorna och vännerna i England som entusiasmen var störst. Tvärtom motverkades snarare evolutionsteorin av de rigida och strängt konservativa samhällsideal och tankemönster som karaktäriserade det viktorska England. Annorlunda då i mer progressiva, intellektuella miljöer i exempelvis Australien och USA.

Även i Sverige accepterades Charles Darwins tankar relativt fort. Särskilt i Stockholm stod de tidigt högt i kurs. Och den förste egentlige darwinisten i vårt land var botanistprofessorn Nils Johan Andersson (1821-80), verksam vid Naturhistoriska riksmuseet och specialist på *Salix*.

Att Darwins tankar snabbt och tidigt fick fäste i USA kan förefalla egendomligt när vi idag hör om de strider som med envis regelbundenhet förs kring evolutionsteorins vara eller icke-vara i landets skolor. Samtidigt förstärks bilden av inte sällan rent häpnadsväckande rapporter om det usla kunskapsläget i den väldiga nationen i väster. Även om situationen inte bör överdrivas är det uppenbart att en bokstavstroende, protestantisk kreationism växt sig starkare. Något som, i synnerhet under den förra administrationen i Washington, resulterat i höjda krav om att skapelseberättelsen bör integreras fullt ut i skolundervisningen.

Hur kunde det bli såhär? Svaret är väl inte entydigt, men en utomordentligt viktig aspekt av vad som skett i USA – liksom i många andra länder – torde vara bristande undervisning och allmänbildning. För vetenskapssamhället har förstås darwinismen blivit en självklarhet och en förutsättning, men för samhället i övrigt är det inte alls lika uppenbart.

Man hade kunnat tro att decennier av populärvetenskapliga föreläsningar och tv-serier hade vaccinerat allmänheten mot det slag av irrationalism som frodas bland kreationister och förespråkare för intelligent design. Så är emellertid inte fallet.

Det vilar följaktligen ett stort ansvar på forskare och vetenskapsjournalister att hålla diskussionen igång och kritiskt ifrågasätta grumligt tänkande. Ett bra exempel på detta är den populärvetenskapliga boken *Djuren och människan – om den moderna biologin och dess världsbild* som författats av några ledande zoologer från Göteborgs universitet.

Boken fungerar utmärkt som ingång och introduktion till dagens biologiska forskningsläge, särskilt inom zoologin. Angreppen mot evolutionsteorin diskuteras relativt ingående, och föga överraskande vederläggs de argument som brukar framföras från förespråkarna för intelligent design, dagens kreationism.

Bokens största värde ligger framför allt i de grundläggande och i bästa mening folkbildande redogörelserna för evolutionens mekanismer, hur artbildning går till samt biologiska aspekter på reproduktion och kön. Det är grundläggande och viktig kunskap som på ett lättfattligt sätt presenteras. Något som gör boken - helt eller delvis - högst lämplig att använda i skolan.

Bokens tio kapitel står helt på sina egna ben, men de som särskilt lär komma till nytta i skolan – utan att därmed förringa övriga bidrag – är skrivna av Malte Andersson, Urban Olsson, Bengt Silverin och Charlotta Kvarnemo.

Malte Andersson förklarar på ett pedagogiskt utmärkt vis den biologiska evolutionens fundamenta på knappa tjugo sidor, det är inte dåligt. Urban Olsson å sin sida tar tag i det hyperintressanta ämnet om artbildning och artbegrepp, ett område där det nu sker väldigt mycket samtidigt som frågorna är ovanligt knepiga. Bengt Silverin skriver upplysande om kön och könsdifferentiering, ett minst sagt hett ämne. Och Charlotta Kvarnemo diskuterar vad djursex betyder med hjälp av tankeväckande och nog så överraskande exempel.

Djuren och människan – om den moderna biologin och dess världsbild är ett utmärkt exempel på den typ av populärvetenskap som behövs för att hålla kunskapsnivån och allmänbildning på en god nivå.

Torgny Nordin
(email: torgny@mimrep.se)